

KÜLTÜRLEME KAVRAMI ve TELEVİZYON

Sanem Bengü Uygunkan *

Özet: Farklı düşünürler, araştırmacılar, antropologlar tarafından, çeşitli şekillerde tanımlanan kültür kavramının özelliklerinden biri, kuşaklar arasında aktarılan bilgi birikimi ve bütünleşmiş davranış örüntüleri olarak görülmektedir. Kültür kavramının bir uzantısı olan kültürleme kavramı, zaman kavramı sınırlı olmaksızın, bireyin topluma uyumu amacıyla eğitilmesidir. Görsel ve işitsel olarak etkili bir kitle iletişim aracı olan televizyon, toplumsal değişimler üzerinde etkili olmasının yanında, varolan değer yargılarının aktarımında etkili bir araç olarak görülmektedir. Bu nedenle, televizyonun, kültürleme olgusunda önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Kültür, kültürleme, televizyonun kültürlemeye etkisi

THE ENCULTURATION CONCEPT AND TELEVISION

Abstract: One of the features of the concept of the culture defined differently by various philosophers, researchers and antropologists is regarded as the exchange of knowledge accumulation and behavioral patterns from one generation to the other. The concept of enculturation which is a tributary of the concept of the culture consists of educating the individual according to the norms of the society without being restricted to time limitations. The television which is an effective means visually and audibly is regarded as an effective means in the transfer of the already existing value evaluations as well as being influential in social changes. Therefore, it can be said that television is of vital importance in enculturation.

Keywords: Cultur, enculturation, effects of television enculturation.

* Araş. Gör., Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi

KÜLTÜR VE TOPLUM KAVRAMLARI

Ünlü İngiliz antropologu E.B. Taylor, “kültür ya da uygarlık, bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, inançlar, sanat, ahlak, yasalar, görenekler ve tüm öteki beceri ile alışkanlıkları içeren karmaşık bütündür” olarak tanımlamıştır”(Wells, 1984, s. 43). Wells, kültürü, bilerek ya da farkında olmadan, başka insanlardan öğrendiklerimiz, özellikle de kuşaklar arasında aktarılan bilgi birikimi ve bütünleşmiş davranış örtüntüleri olarak tanımlar, kültür için “sosyal kalıtımın tümü” tanımını önerir (1984, 44). Malinowski’ye göre kültür; aslında işe yarar bir aygıttır ve bunun yardımıyla insan gereksinmelerini doyumaya çalışırken çevresinde karşılaştığı somut-özel sorunlarla daha başarılı savaşacak duruma gelir, kültür; bir amaçlar, etkinlikler ve tutumlar sistemidir ve orada yer alan her öge bir araç olarak bir amaca yöneliktir, kültür; çeşitli öğeleri karşılıklı bağımlılık içinde bulunan bir bütündür, bu gibi etkinlikler, tutumlar ve amaçlar, önemli ve yaşamsal görevlerin çevresinde, aile, klan, yerel topluluk, boy ve ekonomik işbirliği, siyasal, hukuksal ve eğitsel etkinlik timleri gibi kurumlar halinde örgütlenirler, dinamik açıdan yani etkinliğin tipi bakımından kültür, örneğin eğitim, toplumsal denetim, ekonomi, bilgi sistemleri, inanç, aktöre ve aynı zamanda yaratıcı ve sanatlı (artistik) anlatım yöntemleri gibi yönlerle ayrılarak çözümlenebilir.

“Ortak yaşamlarını sürdürebilmek, mutluluğa ve daha iyiye götürebilmek için birbirine bağlı-bağımlı insanlardan oluşan bir grup insan, toplumu oluşturur. “Kültür ise, öyle bir toplumun, davranış, biliş ve duyuş kalıplarından oluşan bir birikim ve bütünlük anlamında kullanılmaktadır” (Güvenç, 1984, s. 311).

Toplumun varlığını sürdürebilmesi, kültür edinme, kültür verme, kültürü geliştirme ile mümkün olabilir. Bu kültür sirkülasyonu ise eğitimle mümkün olur. “Eğitim, en genel tanımıyla, bireyin toplumsallaştırılması amacına yöneliktir” (Kongar, 1984, s. 79). Eğitim, doğar doğmaz ailede başlar, daha sonra okullarda, girilen çeşitli arkadaş gruplarındaki iletişimle, radyo, televizyon, gazete, vb. kitle iletişim araçları, sanat yapıtlarıyla devam eder ve birey toplumsallaşır, toplumsallaştırılır. Toplumsal değerler, eğitimler bireye aktarılır, bireyle toplumda yaygınlaşır ve toplumun birliği sağlanır.

“Eğitim antropolojisi açısından bakıldığında, insanların toplum yaşamından edindikleri kültürel içerik, iç-içe geçmiş, birbiriyle binişiklik gösteren dört büyük süreçte toplanmaktadır:

1. Bireyin doğumundan ölümüne kadar, toplumun istek ve beklentilerine göre toplum tarafından etkilenmesi olan “Kültürleme” kavramı,
2. Bireyin ya da toplumun başka kültürlerle karşılıklı olarak etkilenmesi olan “Kültürleşme” kavramı,
3. Bir toplumdaki alt kültürü ya da farklı toplumlardan gelen birey ya da grupların buluşması ve etkileşimi sonucunda genel ya da alt kültürde bulunmayan yeni bir kültürel bileşimin ortaya çıkması olan “Kültürlenme” kavramı,

4. Tüm kültürel süreçlerin ve kültürel etkenlerin etkisiyle, toplumun bazı bölümleri ya da bütün yapısının değişikliğe uğraması süreci olan “Kültür değişmesi süreci” kavramı(Güvenç, 1984, s. 328).

Bu sıralamada görüldüğü üzere, bireylerin içinde buldukları toplumun kültürüne uyum sağlamaları ve bu kültürü devam ettirebilmeleri, toplumun bir parçası olarak varolmalarında kültürel süreçlerden “kültürleme” önemli bir yere sahiptir.

KÜLTÜRLEME

İnsan topluluğunun, genellikle her organizmada olduğu gibi, yaşam alanına, fiziksel gereçler sağlamayı garantileyen bazı koşullara, kendini var edeceği, sağlıklı olarak hayatta kalabileceği bazı koşullara ihtiyacı vardır. Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için, insan sayısını yenileyecek hızda ve sayıda üreme olmalıdır. Doğadan, hayvanlardan, kazalardan, insanın insana olan saldırısından gelecek sağlığı tehdit edecek unsurlar önlenmelidir. İnsanın temel gereksinimlerine bağlı olarak kültürel öğelerle, bu gereksinimler karşılanacaktır:

“İnsan, yaşamdan öğrendiği ve yarattıklarını yeni nesillere göstermeyle aktarırken eğitim kültürünü de oluşturur. Bu eğitimle birikmiş tecrübelerin sonuçları verilir ve yeni sonuçlar ve tecrübeler için temel ve yol döşenir. İnsan, materyal ilişkilerini ve açıklamalarını eski nesilden ve yaşarken öğrenirken, aynı zamanda, değişimleri de yaratır ve yaşar. ... Yaşam içinde süreklilikle ve aktarmayla insan kültürünün tarihselliği oluşur”¹

Batı dillerinde *enculturation* olarak adlandırılan, kültürleme, kültür süreçleri arasında en önemlisi ve evrenseli sayılır. En geniş anlamıyla, toplumsal boyutlu eğitimidir. “...kişinin, doğumundan ölümüne değin, kendi toplumunun kültür içeriğini öğrenmesi, toplumca istenen , beklenen insan olma sürecidir ... Sosyal bilimcilerle hekimlerin ‘toplumsallaştırma’ (sosyalleştirme-sosyalizasyon) adını verdikleri eğitim olgusu *kültürleme*’dir ” (Güvenç, 1984, s. 328). Ancak, toplumsallaştırma amacıyla eğitimin, kültürlemeden farkı, belli yaşlarda başlayıp belli yaşlarda sona erdiğinin varsayılması, kültürlemenin ise yaş sınırının olmamasıdır diğer bir deyişle eğitim kavramından daha geniş kapsamlı olmasıdır. İlk kez antropolog Herskowitz tarafından 1948 yılında önerilen kavramın toplumsallaştırmadan bir diğer farkı toplumsallaştırmanın, topluma uyum sağlayan bir süreç olması, kültürlemenin ise diğer tüm koşullandırılmaları da içine alan bir kavram olmasıdır. Temel gereksinimlerine karşılık olarak o toplumda varolan değerlerin korunması, ihtiyaçların karşılanması için oluşturulan kültürel yanıtların tüm kuşaklara öğretilmesi, kültürleme kavramının parçasıdır. Diğer bir deyişle, Malinowski’nin, “Temel Gereksinimler ve Kültürel Yanıtlar” tablosunda

¹ İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, Popüler İletişim ve Kültür, (Ankara: Erk Yayınları, 2005), s. 15

görülebileceği gibi, her bir temel gereksinimin, içinde bulunulan toplumun kültürünün devamlılığını ve kendine özgülüğünü sağlayan kültürel karşılıkları vardır.

TEMEL GEREKSİNİMLER

1. Metabolizma
2. Üreme
3. Bedensel rahatlıklar
4. Güvenli
5. Hareke
6. Büyüm
7. Sağlık

KÜLTÜREL YANITLAR

1. Besin sağlanması
2. Akrabalık
3. Barınma
4. Koruma
5. Etkinlikler
6. Yetiştirme
7. Hijyen

(Bronislaw Malinowski, İnsan ve Kültür, s. 86)

Eğitimde bilinçli bir tercih vardır. Oysa kültürlenme, bilinçli ya da bilinç-dışı, yaygın, kendiliğinden, rast gele, bireysel öğrenme ve şartlanmalarla olabilir. “Kültürlenme, en geniş anlamıyla, eğitim ve öğrenmedir” (Güvenç, 1984, s. 132). Eğitim antropologlarının görüşüne göre, okul, toplumun eğitimi için ne kadar önemliyse, toplumun kültürü de okuldaki kültürlenme süreci üzerinde o kadar etkilidir. Diğer bir deyişle okul eğitimi, zaman ve mekan sınırlaması yapılmış bir kültürlenme sürecidir. Ancak, kültürlenme süreci de, toplum, öğretilenlerin hepsini veremez. Durağan olduğu düşünülen toplumlarda bile ardarda gelen iki kuşak birbirine benzemeyebilir.

“Toplum genel bir büyüme, kültür bir değişme evresinde ise ‘kültürlenme’ süreci, açıklama gücünü büyük ölçüde yitirmektedir. Çünkü ‘kültürlenme’, toplumun kendine benzemesini, tarihi sürekliliğini sağlayan bir süreçtir. Öte yandan kültürlenme, kültürlenme (insanın başka toplumlardan öğrendikleri veya bir toplumun diğerinden aldığı, edindiği öğeler ve farklı toplumların karşılıklı olarak birbirinden etkilenmesi, Güvenç, 1984, s. 133) ve kültürlenme (kültürlenme yoluyla yetişmiş birey/toplumların birbirleriyle etkileşimleri sonucu kültürlerine özgün bir katkıda bulunma süreçleri. (n.d.) <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=kulturlenme>. 2004) süreçleriyle dengelenmediği ya da artık etkili olmadığı durumlarda, etnosantrizm (toplum merkeziliğine), toplumun kendisini evrenin merkezine koyup üstün görmesine, her yaptığını benimsemesine, başka kültür ve toplumları reddetmesine yol açabilir ... Okul, değişik kültürlerin varlığını öğretirken bireyleri kendi toplum merkeziliğinden kurtarabilir ... ancak dengeli, amaçlı bir eğitim-öğretim vermelidir”²

Başka kültürler hakkında bilgilenen birey, kendi kültürüne yeni katkılarda bulunarak, kendi kültürüne katkıda bulunmuş dolayısıyla devamlılığını sağlamış

² Bozkurt Güvenç, İnsan ve Kültür, (Ankara: Remzi Kitabevi, 1984), s. 335

olur. Bilinçli bir eğitim ile sağlanan, içinde yaşanılan topluma katkıda bulunurken, başka kültürlerden etkilenme derecesini de belirlemektir. Bu nedenle de, eğitim ve kültürleme süreçleri, birbirlerinden farklıdır.

KİTLE İLETİŞİM ARACI TELEVİZYON ve KÜLTÜRLEME

“Kitle iletişiminin araçlarının genel işlevleri;

1. Haber verir, eğlendirir ve eğitir,
2. Dışımızdaki şeyleri gözlemlememize yardımcı olur,
3. Dışımızda oluşan fırsat ve çağrılara karşılık verirken, toplumsal hareketlerde genel rızaya ulaşma arasında bağ kurmamıza yardımcı olur,
4. İletişim olgusunun genel işlevine paralel olarak kültürün toplumumuzdan, bizden sonraki toplumlara, nesilden nesile aktarımını sağlar,
5. Eşya ve hizmetlerin tanıtılıp-satılmasına yardımcı olur” (Aziz, 1981, s.2).

İnsanlar kendi duydukları ya da gördükleri şeylerin inandırıcı olduğunu düşünürler. Kitle iletişiminde, bu iletişimi sağlayan, izleyici ve iletiler arasında bir araç (televizyon, radyo,...) olmasına rağmen, toplumun büyük bölümüne diğer bir deyişle kitlelere hitap ettiğinden kitle iletişim araçları inandırıcılık sağlarlar.

İşlevlerden anlaşılacağı üzere, bu işlevleri yerine getiren kitle iletişim araçlarının az ya da çok değişim yarattıklarını söyleyebiliriz. Bu değişimler bireysel ya da toplumsal olabilirler. Değişimin yanı sıra, varolan değerleri aktarmada önemli rollerinin olduğunu söyleyebiliriz.

Kitle iletişim araçlarının, kişilerde ne oranda değişim, davranış farklılığı yarattığı konusunda net cevaplar sağlanamamış olsa da olumlu ve olumsuz olmak üzere, etkileri iki kategoride incelenebilir.

Olumsuz sonuçlar; Televizyon, filmi resimli romanlarda yer verilen, seks, suç ve şiddet gösterileri çocuk suç oranlarını arttırabilmektedir. Ekonomik çıkar grupları, kitle iletişim araçlarını kendi lehlerine ya da toplumsal-ekonomik duruma uyum sağlayacak biçimde kullanarak toplumsal eleştiri güçlerini zayıflatabilirler. Boş zamanlar gereksiz israf edilebilir. İleri sürülen bir diğer olumsuz sonuç, özellikle televizyonun, insanların kitap okuma, spor yapma, aile içi iletişim gibi uğraşlardan alıkoyması, bireyi kendisi dışındaki gruplardan soyutlaması, çocukların uyku ve oyun alışkanlıklarını azaltması, yaratıcılık ve zihinsel gelişimlerinin engellenmesidir. Gerçeklikten kaçarak insanlara hayal dünyalarının kapılarını fazlaca açması ve insanları edilgen ve hareketsiz bir konuma getirdiği ileri sürülmektedir (Tezcan, 1995, s. 127).

Olumlu sonuçlar; Kitle iletişim araçlarının özellikle az gelişmiş ülkelerde, ekonomik ve sosyo-kültürel kalkınmaya yardımcı olduğu söylenmektedir. Yeni buluşlar, ekonomik gelişmeler hakkında insanlara bilgi vermek, vatandaşlık hak ve görevlerini öğrenme, kitle iletişim araçları sayesinde gerçekleştirilebilir (Tezcan, 1995, s. 128).

İnsanlar kendi duyduklarının ya da gördüklerinin inandırıcı olduğunu düşünürler. Kitle iletişiminde, bu iletişimi sağlayan, izleyici ve iletiler arasında bir araç (televizyon, radyo,...) olmasına rağmen, toplumun büyük bölümüne diğer bir deyişle kitlelere hitap ettiğinden kitle iletişim araçları inandırıcılık sağlarlar. Bu inandırıcılıkları sayesinde içinde bulunulan kültürün devamlılığını sağlamaya yönelik etkilerinin olabilmesi açısından önem taşırlar.

Hareketli görüntüler sunan, zaman ve mekan kavramlarını esnetebilen, ulaşılması kolay ve ucuz, etkili bir kitle iletişim aracı olan televizyonun yarattığı olumsuz sonuçlardan biri, “bireylerin zevklerini tek bir biçime indirgediği, ortak zevk yarattığının” söylenmesidir (Tezcan, 1995, s. 127). Televizyonun dolaysız olumlu etkilerinden biri olarak “kültür değerlerini yaratma, tanıtmaya, yayma gibi eğitimsel nitelikteki sosyo-kültürel kalkınmaya yönelik etkiler” başka bir deyişle de sosyo-kültürel düzenin korunmasına yönelik etkiler gösterilmektedir (Tezcan, 1995, s. 129). Olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirilen bu iki etki, kültürleme kavramı ile yakından ilgilidir. Televizyonun, kökeninde yatan, oluşumunun ve ayakta kalabilmesinin ekonomik nedenlere bağlı olduğunu düşünürsek, ortak bir kültür, ortak bir tüketim alanı yaratmaya çalışma nedenlerini anlayabiliriz. Bunun yanında, kendini var etmek için olsa da, yarattığı söylem ve kullanılan tekniklerle, toplumu etkileme gücünün de olabileceğini görebiliriz. Toplumda varolan değerler, televizyon programlarında tekrar tekrar işlendikçe, varolan değerlerin pekiştirilmesi sağlanabilir. Elbette bu sonucu toplumun tümüne genellemek yanlış olabilir, başka bir kesim için tekrar edilen söylemler, tam ters etki yaratabilirler ancak, televizyonun, insanları toplumsallaştırma etkisinin olduğunu da söyleyebiliriz. Televizyon izleyen, yayınlardan ve gündemden haberdar olmayan insanlar, toplumdan soyutlanacaklarını hissederek televizyon izleyebilirler. Televizyon, mahremiyet alanına girerek, bireyle baş başa, toplumdan soyutlanmış bir alan yaratırken aynı zamanda, onun oturduğu yerden topluma uyum sağlamasına da etki edebilir. Televizyon sadece eğitim içerikli programlarla kültürleme kavramının oluşumuna etki etmeyebilir. Yayınlanan tüm programlar o toplumun kültüründen izler taşıdığından, izleyici ister istemez verilen kodları açılımına yönelecektir.

Yaşamak için çeşitli gereksinimlere ihtiyacı olan insan, hiçbir zaman tam bir özgürlük içinde değildir. Yaşamını sürdürebilmek için, toplumsallaşmak dolayısıyla toplumun devamlılığı için yapılan etkinlikleri sağlamak ya da bunlara maruz kalmak durumundadır. Evrensel olan çeşitli söylemler olsa da her toplumun kendine özgü bir dinamiği vardır ve bunu devam ettirmek zorundadır. Etkili bir kitle iletişim aracı olan televizyon, toplumsal, sosyo-kültürel değişim yaratabileceği gibi, bir yandan da varolan ve toplumun devam etmesi, gelenek-görenek, yaşamak için gerekli olan biçimlerin diğer kuşaklara aktarılabilmesi için, kendi bünyesinde çeşitli düzenlemelere sahiptir. Kimi zaman o toplumun onayladığı değerler pekiştirilir, kimi zaman, onaylanmayan davranışlar eleştirilerek, bunların yapılması halinde yazılı olmasa da çeşitli kuralların uygulanacağı bireylere dolayısıyla toplumun üyelerine hatırlatılır. İnsanın en savunmasız olduğu an, eğlendiği andır, eğlenirken etkilenmesi, bilinçli ya da bilinçsiz olarak iletileri kodlaması daha kolay olur. Eğlendirirken bilgilendirebilen

televizyon sayesinde, dizilerde, yarışma programlarında, hatta magazinelleşen içerikleriyle haber programlarında, temel gereksinimlerimizin yanı sıra üretilmiş gereksinimlerimizin toplumun geneline uyum sağlayacak biçimde nasıl karşılanacağına dair kodlar verilmektedir. Bu kodlar, ekonomiye, toplumsal denetime, eğitime, siyasal örgütlenmeye, vb. yönelik olmaktadır ki bu alanlarda, bu sayede, gerekli düzenin korunması sağlanmaktadır.

“Tüketim mallarının kültürel aygıtları üretilmeli, kullanılmalı, korunmalı ve bunların yerine yenileri üretilmelidir. İnsan davranışı teknik, töresel, hukuksal ya da aktöresel kurallara bağlanmalı, eylem ve yaptırımlar düzenlenmelidir. Her kurumu yaşatan insan malzemesi boysal geleneğe ilişkin bütün bilgilerin ışığında yenilenmeli, biçimlendirilmeli, uygulamayla yetiştirilmeli ve sağlanmalıdır. Her bir kurum içinde otorite tanımlanmalı, güçlerle donatılmalı ve ona buyruklarını zorla yerine getirme araçları sağlanmalıdır.”³

Üretim ve tüketim kavramları birbirleriyle karşılıklı ilişki içindedirler. Birinin varlığını sürdürebilmesi, diğersinin de varlığını sürdürebilmesine bağlıdır. Toplumun yazılı yada yazılı olmayan kurallarının ve sistemlerinin varlığını sürdürebilmesi için kültürel aygıtlar önem taşır. Örneğin toplum, üremenin devam edebilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için heteroseksüel ilişkileri onaylar, homoseksüel ilişkileri ise yadsıma ya da kötüleme yoluna gider. Günümüzde, televizyon da toplumun bu düşüncesini pekiştirecek yönde programlar sergilemektedir (kimi zaman toplumu yansıtmamasına rağmen, kendi varlığını sürdürebilmek için ilgi çekmek adına yaptığı yönlendirmeler dışında), ataerkil sisteme uygun olarak, yaratılan programlar erkek gözüyle işlenmektedir. Homoseksüellik, abartılı yönleri ile televizyonda işlenmekte bu sayede, izleyen bireylerde bu konuda antipati yaratılması, homoseksüelliğin bastırılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Erkeğin ve kadının uygulaması gereken roller pekiştirilerek, ‘böyle olunmalı, şöyle olunmamalı’ mesajları verilmektedir.

Türk kültürünün, yıllardır süre gelen özelliklerinden biri olan, aile içi iletişim, bir çok programda varlığını hissettirmektedir. Örneğin, bayramlarda ailenin büyüklerini ziyaret etme, ne söylerlerse söylesinler büyüklere itaat etme, misafirperverlik, karı-koca ilişkileri, baba-oğul, anne-kız, gelin-kaynana, kardeş, toplumsal grup ilişkileri, sosyal statüler, ahlak, saygı, evlenme ritüelleri, bekaret, çocuk sahibi olma ve yetiştirme, giyiniş, toplumsal gruplarda davranış biçimleri, zaman zaman modernize edilmeye çalışılıyormuş gibi gösterilse de, temelinde toplumumuzun kültüründen gelen ve televizyonla diğer kuşaklara pekiştirilmeye ve aktarılmaya çalışılan kültürlerdir.

Yaratılan her şey, yaratıldığı ortamdan ve yaratıldığı toplumun özelliklerinden etkilenir. Televizyon sayesinde kimi zaman farkında olmadan kimi zaman farkında olarak, bilgi edinip, eğlenirken aynı zamanda yaşadığımız toplumun

³ Bronislaw Malinowski, İnsan ve Kültür, (Ankara: V Yayınları, 1990), s. 114

özelliklerini içselleştirerek, toplumumuza uyumlu bireyler olarak bir çeşit eğitim diğer bir deyişle kültürleme sürecini yaşamış oluruz.

KAYNAKÇA

- Aziz, Aysel. (1985). *Radyo ve Televizyona Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar (2005). *Popüler İletişim ve Kültür*. Ankara: Erk Yayınları.
- Güvenç, Bozkurt (1984). *İnsan ve Kültür*. İstanbul Remzi Kitabevi.
- Malinowski, Bronislaw (1990). *İnsan ve Kültür*. Ankara: V Yayınları.
- Kongar, Emre (1984). *Kültür Üzerine*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Tezcan, Mahmut (1984). *Sosyal ve Kültürel Değişme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, Mahmut (1995). *Toplumsal Değişme*. Ankara: Gelişim.
- Wells, Calvin (1984). *Sosyal Antropoloji Açısından İnsan ve Dünyası*. Ankara: Remzi Kitabevi.